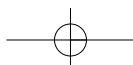
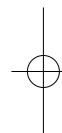
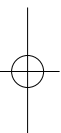
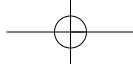

ΓΝΩΜΗ της Ο.Κ.Ε.

«Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης
ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής,
θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων,
αναπηρίας, ηλικίας
ή γενετήσιου προσανατολισμού»
(Έκθεση έτους 2007 – Άρθρο 18
του Ν. 3304/2005)

Αθήνα, 24 Ιουνίου 2008

Διαδικασία

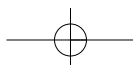
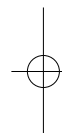
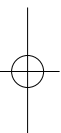
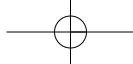
Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.), σύμφωνα με το άρθρο 18 του ν. 3304/2005 «για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού», εκδίδει ετήσια έκθεση για τις εξελίξεις ως προς την εφαρμογή του νόμου αυτού, στην οποία περιλαμβάνει και προτάσεις προς την Κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους για την προώθηση των αρχών της ίσης μεταχείρισης, καθώς και τη λήψη μέτρων κατά των διακρίσεων.

Σε υλοποίηση της ανωτέρω διάταξης, η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε. συνέστησε Επιτροπή Εργασίας, αποτελούμενη από τις κυρίες **Μαργαρίτα Ζούλοβιτς** και **Γιώτα Γαζή** και τους κ.κ. **Γεώργιο Τσατήρη**, **Δημήτρη Πολίτη**, **Φίλιππο Ταυρή** και **Νικόλαο Λιόλιο**. Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας προέδρευσε ο κ. **Γ. Τσατήρης**.

Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας μετείχαν ως εμπειρογνώμονες η κα **Αναστασία Κουτσιβίτου** και οι κ.κ. **Αθανάσιος Θεοδώρου** και **Απόστολος Καψάλης**. Τον επιστημονικό συντονισμό της Επιτροπής είχαν εκ μέρους της Ο.Κ.Ε. η επιστημονική συνεργάτιδα **Δρ. Όλγα Αγγελοπούλου** και ο επιστημονικός σύμβουλος **Δρ. Αθανάσιος Παπαϊωάννου**. Ερευνητική στήριξη παρείχε από πλευράς Ο.Κ.Ε. η Υπεύθυνη Αρχείου – Βιβλιοθήκης κα **Βαρβάρα Γεωργοπούλου**.

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε τέσσερις συνεδριάσεις, ενώ η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίαση της 26ης Μαΐου 2008.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., στην οποία εισηγητής ήταν ο κ. **Τσατήρης**, αφού ολοκλήρωσε τη συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της **24/6/2008**, διατύπωσε την υπ' αριθμ. **196** Γνώμη της Ο.Κ.Ε.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί την τρίτη ετήσια έκθεση που συντάσσει η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

Για τη σύνταξη αυτής της Έκθεσης ελήφθησαν υπ' όψιν η Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, οι απόψεις που απέστειλε εγγράφως το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας και η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, καθώς και μη κυβερνητικές οργανώσεις στις οποίες είχε απευθυνθεί η Ο.Κ.Ε. προκειμένου να καταθέσουν τις από-

ψεις τους για το θέμα (πλήρης κατάλογος των Μ.Κ.Ο. προς τις οποίες απευθύνθηκε η Ο.Κ.Ε. με παράλληλη επισήμανση όσων Μ.Κ.Ο. ανταποκρίθηκαν παρατίθεται στο τέλος της Έκθεσης ως Παράρτημα).

Η Ο.Κ.Ε., όπως και πέρυσι, θεωρεί χρήσιμο για τον αναγνώστη αλλά και θεσμικά αναγκαίο να παραθέσει σύντομες περιλήψεις των εκθέσεων ή των απόψεων των επίσημων φορέων της Πολιτείας που διερευνούν φαινόμενα άνισης μεταχείρισης, ενώ σε ιδιαίτερα κεφάλαια περιέχονται οι κυριότερες από τις επισημάνσεις διεθνών οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων που αφορούν στα ζητήματα αυτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ Ε.Ε.

Η ανακήρυξη του 2007 ως «Ευρωπαϊκό έτος ίσων ευκαιριών για όλους» αποτέλεσε την κορυφαία πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη μάχη κατά των διακρίσεων. Υπενθυμίζεται ότι ο γενικός στόχος του έτους ήταν η ενίσχυση της κοινωνικής συμμετοχής των ομάδων που υφίστανται διακριτική μεταχείριση, κυρίως παρέχοντας βοήθεια στα κράτη μέλη και στις άλλες ενδιαφερόμενες χώρες για να εφαρμόσουν αποτελεσματικά την κοινοτική νομοθεσία για την ισότητα και τη μη διακριτική μεταχείριση.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, σε γνώμη της με θέμα «Ίσες ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρίες» τη 17^η Ιανουαρίου, εξέφρασε την επιθυμία να αξιοποιηθεί στο μέγιστο βαθμό το ευρωπαϊκό έτος προκειμένου να διασφαλιστεί η ισότητα των ευκαιριών ειδικά για τα άτομα με αναπηρίες.

Στις 26 Απριλίου 2007 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση των γυναικών με αναπηρίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συνέστησε καλύτερη εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας σχετικά με την καταπολέμηση των διακρίσεων και την ισότητα των φύλων, καθώς και μεγαλύτερη χρήση των δυνατοτήτων που προσφέρουν τα συναφή κοινοτικά προγράμματα και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

Στις 26 Νοεμβρίου 2007, θέλοντας να δώσει ώθηση στις δράσεις για την καταπολέμηση των διακρίσεων που υφίστανται τα άτομα με αναπηρίες, η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση με τίτλο «Η κατάσταση των ατόμων με αναπηρίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης 2008-2009», με

στόχο την ανάλυση της εξέλιξης της κατάστασης των ατόμων με αναπηρίες, την αξιολόγηση του σχεδίου δράσης της Επιτροπής 2006-2007 υπέρ των ατόμων με αναπηρίες, και τον καθορισμό των προτεραιοτήτων της τρίτης φάσης του σχεδίου δράσης 2008-2009, σύμφωνα με τους στόχους της στρατηγικής της Επιτροπής.

Στις 5 και 6 Δεκεμβρίου το Συμβούλιο εξέδωσε ψήφισμα για τη συνέχιση του Ευρωπαϊκού έτους ίσων ευκαιριών για όλους (2007), στο οποίο εκφράστηκε η ικανοποίηση όλων για το υψηλό επίπεδο συμμετοχής στο ευρωπαϊκό έτος. Επισημαίνεται ότι κατά τη διάρκεια του έτους για πρώτη φορά υπήρξε κοινή προσέγγιση από τις χώρες όσον αφορά τους λόγους διακρίσεων που περιλαμβάνονται στην συνθήκη ΕΚ καθώς και πλήρης σύμπραξη της κοινωνίας των πολιτών και των ενδιαφερομένων μερών στις εργασίες τους.

Σ' αυτό το πλαίσιο η Επιτροπή πρότεινε τη θέσπιση ετήσιας διοργάνωσης Συνόδου υψηλού επιπέδου για την ισότητα, στην οποία συμμετέχουν υπουργοί, προϊστάμενοι εθνικών φορέων ισότητας, πρόεδροι ευρωπαϊκών ΜΚΟ, Ευρωπαίοι κοινωνικοί εταίροι και εκπρόσωποι διεθνών οργανισμών κ.ά. Υπενθυμίζεται ότι η πρώτη Σύνοδος Κορυφής για την ισότητα διεξήχθη στις 30, 31 Ιανουαρίου 2007 κατά την εναρκτήρια διάσκεψη του Ευρωπαϊκού έτους ίσων ευκαιριών για όλους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2008 ανακηρύχτηκε ως «Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου». Το Έτος περιλαμβάνει μια σειρά δραστηριοτήτων που θα λάβουν χώρα σε όλη των Ευρώπη και οι οποίες έχουν

στόχο την εμβάθυνση των σχέσεων μεταξύ διαφορετικών εθνικοτήτων και θρησκειών και την ενίσχυση, μέσα από το διάλογο, της κατανόησης, της ανοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών της Ένωσης.

Η αναγκαιότητα για την ανάπτυξη ενός τέτοιου διαλόγου προέκυψε λόγω των διαφορικών διευρύνσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της αυξημένης κινητικότητας των πολιτών. Στο πλαίσιο των εξελίξεων αυτών με την ανάπτυξη του διαπολιτισμικού διαλόγου η Ε.Ε. φιλοδοξεί να εφοδιαστεί με εργαλεία ευαισθητοποίησης και προώθησης του πολιτιστικού τομέα για να ευνοήσει τη διαχείριση της πολιτισμικής πολυμορφίας με γνώμονα τον πολίτη. Σχετικά με τα κοινοτικά προγράμματα σημειώνεται ότι ελήφθη υπόψη στο σχεδιασμό τους η προώθηση και αξιοποίηση της καινοτομίας και των ορθών πρακτικών για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την εξέλιξη της ίσης μεταχείρισης στην Ένωση.

Επιπλέον, σημαντική εξέλιξη για την πορεία της ισότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί η έκδοση ανακοίνωσης στις 20 Νοεμβρίου 2007, με τίτλο «Ευκαιρίες, πρόσβαση και αλληλεγγύη: ένα νέο κοινωνικό όραμα για την Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα», με σκοπό τον εμπλουτισμό της διαβούλευσης σχετικά με την κοινωνική πραγματικότητα της Ευρώπης, προκειμένου να προετοιμαστεί μια νέα ατζέντα κοινωνικής πολιτικής. Η εν λόγω ανακοίνωση σκιαγραφεί ένα νέο κοινωνικό όραμα «ευκαιριών ζωής» για την Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα, το οποίο βασίζεται σε μια πρώτη ανάλυση του τρόπου με τον οποίο αλλάζουν οι κοινωνίες μας, των νέων κοινωνικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν και του τρόπου με τον οποίο τα κράτη μέλη και η Ένωση θα μπορούσαν να συνεργαστούν για την αντιμετώπισή τους. Στο κοινωνικό όραμα της Επιτροπής προσδιορίζεται η ανάγκη για επένδυση σε ορισμένους τομείς, ένας εκ των οποίων είναι η ένταξη και η εξάλειψη των διακρίσεων.

Ως εκ τούτου, με βάση την κοινοτική πρωτοβουλία EQUAL, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) κατά την περίοδο 2007-2013 θα δώσει έμφαση στην ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία και την καταπολέμηση των διακρίσεων. Το πρόγραμμα PROGRESS θα συμπληρώσει τη δραστηριότητα του ΕΚΤ στους τομείς της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και της καταπολέμησης των διακρίσεων.

Στα ως άνω προγράμματα θα δράσουν επικουρικά στην προώθηση των ίσων ευκαιριών για όλους και της απαγόρευσης των διακρίσεων και η νέα γενιά προγραμμάτων που έχει καταρτισθεί και αφορά στον τομέα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας. Ομοίως, στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλου τα προγράμματα INTI (ένταξη των υπηκόων τριών χωρών) και ARGO (διοικητική συνεργασία στους τομείς των εξωτερικών συνόρων του ασύλου και της μετανάστευσης) μπορούν να συμβάλουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων.

Τη χρονιά που πέρασε ολοκληρώθηκε η εκπόνηση μιας σειράς μελετών που είχαν προγραμματιστεί για την υλοποίηση του πρώτου στόχου του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων στην Ευρώπη. Υπενθυμίζεται ότι ο εν λόγω στόχος αφορούσε τη βελτίωση της κατανόησης των θεμάτων που έχουν σχέση με τις διακρίσεις μέσω της καλύτερης γνώσης του φαινομένου και αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των ακολουθούμενων πολιτικών και πρακτικών.

Από τις μελέτες μεγάλο ενδιαφέρον έχουν οι σχετικές με τις θετικές δράσεις. Στις εν λόγω μελέτες αποδεικνύεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση κατέβαλε μακρόχρονες προσπάθειες προκειμένου να θεσπίσει νομικούς κανόνες που δίνουν στους ανθρώπους το δικαίωμα να μην αντιμετωπίζουν διακρίσεις. Ωστόσο, η πείρα κατέδειξε ότι οι ατομικές καταγγελίες και προσφυγές δεν επαρ-

κούν προκειμένου να γίνει πλήρως η ισότητα πράξη. Για παράδειγμα, οι γυναίκες και τα άτομα που προέρχονται από ομάδες μειοψηφίας υποεκπροσωπούνται σε μεγάλο βαθμό στις θέσεις όπου διαμορφώνεται η νομοθεσία και η πολιτική και όπου λαμβάνονται αποφάσεις με μεγάλη εμβέλεια. Χωρίς την ανάλογη εκπροσώπηση φαίνεται ότι είναι εντελώς αδύνατο να επιτευχθούν οι ίσες ευκαιρίες για όλους.

Σ' αυτό το πλαίσιο αναγνωρίζεται ότι οι θετικές δράσεις μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο ως εργαλείο προκειμένου να αποκατασταθεί η έλλειψη ουσιαστικής ισότητας στις κοινωνίες μας. Η εμπειρία έχει δείξει ότι η θετική δράση φαίνεται να είναι το μόνο μέσο αντιμετώπισης των βαθιά ριζωμένων διαρθρωτικών διακρίσεων με τρόπο ώστε να επιτυγχάνονται θετικά αποτελέσματα σε εύλογο χρονικό διάστημα. Είναι γεγονός ότι στην ιστορία περί ισότητας η θετική δράση αποτελεί αμφιλεγόμενο ζήτημα.

Με αυτό το δεδομένο σε ένα ενδιαφέρον κείμενο με τίτλο "Κάνοντας την ισότητα πράξη-Ποιος είναι ο ρόλος της θετικής δράσης" επιχειρείται η αποσαφήνιση του θέματος και η αλλαγή οπτικής στο σχεδιασμό μιας θετικής δράσης.

Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι «τα διδάγματα που έχουν αποκομισθεί από την άνω των 30 ετών νομοθεσία περί ισότητας των φύλων είναι ότι η ατομική προσφυγή δεν αποτελεί επαρκή μηχανισμό για την επίτευξη της πλήρους ισότητας στην πράξη. Αν και είναι απαραίτητο το νομικό πλαίσιο να συμπεριλάβει το δικαίωμα του ατόμου να αντιδράσει στις παράνομες διακρίσεις, η εμπειρία έχει δείξει ότι τα άτομα αντιμετωπίζουν εμπόδια, όπως η έλλειψη αποδεικτικών στοιχείων και το χρηματικό ή ψυχικό κόστος, τα οποία αποτρέπουν την προσφυγή. Ως εκ τούτου η νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων αναζήτησε συμπληρωματικούς μηχανισμούς για την επίτευξη της ισότητας».

Η ανάλυση που περιλαμβάνεται αναδεικνύει καινούριες διαστάσεις που μπορεί να λάβει μια θετική δράση. Σ' αυτό το πλαίσιο, και με δεδομένο ότι η θετική δράση θα αποτελέσει ενεργητική προσέγγιση για την προώθηση της ισότητας, καλούνται οι πάσης φύσεως οργανισμοί που θέλουν να προάγουν την ισότητα να σχεδιάζουν ολοκληρωμένες και συστηματικές προσεγγίσεις και όχι αμυντικές πολιτικές που απλώς ανταποκρίνονται στα μεμονωμένα προβλήματα. Απαιτείται, δηλαδή, η αλλαγή της οργανωσιακής νοοτροπίας προκειμένου να τεθεί η ισότητα στο κέντρο του κοινωνικού χαρακτήρα του οργανισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΓΙΑ ΤΟ 2007

Κατ' εφαρμογή του Ν. 3304/2005, ο Συνήγορος του Πολίτη (ΣτΠ), ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, εξέδωσε, για τρίτη συνεχή χρονιά, ετήσια έκθεση πεπραγμένων όσον αφορά στην εξέταση καταγγελιών της αρχής της ίσης μεταχείρισης¹.

Κατά το έτος 2007, από τις 80 νέες αναφορές που τέθηκαν υπόψη του ΣτΠ 13 είχαν θετική έκβαση (αποδοχή των προτάσεων της Αρχής), 60 εκκρεμούν, 2 αρχειοθετήθηκαν λόγω μη αποδοχής των προτάσεων του ΣτΠ και 5 αρχειοθετήθηκαν ως αβάσιμες.

Ακολουθεί συνοπτική παρουσίαση των καταγγελιών που εξετάστηκαν από τον ΣτΠ και ταξινομήθηκαν με βάση τον επικαλούμενο λόγο διάκρισης ως εξής:

➤ Διακρίσεις λόγω εθνικής καταγωγής

– Μετά από σχετική καταγγελία Ελληνίδας από πολιτογράφηση λόγω απόρριψης της αίτησής της για πρόσληψη ως ωρομίσθιας εκπαιδευτικού στη Σχολή Μονίμων Αξιωματικών (ΣΜΥ), ο ΣτΠ επεσήμανε ότι ο όρος της προκήρυξης για ελληνική ιθαγένεια αντίκειται τόσο στην συνταγματική αρχή της ισότητας των ελλήνων πολιτών, όσο και στις ρυθμίσεις του Ν. 3304/2005. Σε απάντηση το ΓΕΣ ενημέρωσε ότι θα λάβει υπόψη του τις σχετικές παρατηρήσεις της Αρχής προκειμένου να τροποποιήσει την προκήρυξη 2007-2008.

– Μετά από διαμαρτυρία Κυπρίων και άλλων πολιτών ελληνικής καταγωγής, με ιθαγένεια κράτους-μέλους της Ε.Ε., σχετικά με το ποσοστό εισαγωγής τους στα ελληνικά ΑΕΙ και τη συστηματική διαμεσολάβηση του ΣτΠ στο θέμα αυτό, εκδόθηκε ΥΑ η οποία έκανε πιο σαφή τα κριτήρια και το ποσοστό εισαγωγής.

Ο ΣτΠ, μετά από καταγγελία αναγνωρισμένων πολιτικών προσφύγων που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα σχετικά με την άρνηση ΔΟΥ να τους απαλλάξει από το φόρο μεταβίβασης για αγορά πρώτης κατοικίας, επισήμανε ότι η ρύθμιση αυτή αντιβαίνει στους κανόνες της Σύμβασης της Γενεύης, καθώς και στις ρυθμίσεις του Ν. 3304/2005 αφού εισάγει ανεπίτρεπτη διάκριση όχι λόγω ιθαγένειας, αλλά λόγω εθνοτικής καταγωγής.

➤ Διακρίσεις λόγω φυλετικής καταγωγής

Ο ΣτΠ επισήμανε την απουσία κατάλληλου θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου που θα επιτρέπει τη συμμετοχή των Ρομά στην κοινωνική ζωή αλλά και την ανάπτυξη αποτελεσματικών δράσεων από την πολιτεία για τον κοινωνικό απεγκλωβισμό τους.

Σε ό,τι αφορά ειδικότερα θέματα των Ρομά, ο ΣτΠ διενήργησε αυτοψίες σε περιοχές με ιδιαίτερα προβλήματα εγκατάστασης και διαβίωσης (Βοτανικός, Ασπρόπυργος και Καλαμάτα) και συνεργάστηκε με τις αρμό-

¹ Δεδομένου ότι η ετήσια έκθεση της Ο.Κ.Ε. αφορά μόνο στα θέματα του Ν. 3304/2005, παραλείπονται τα σημεία της έκθεσης του ΣτΠ που αναφέρονται στην ισότητα των δύο φύλων.

διες αρχές και τους εκπροσώπους των Ρομά σε μια προσπάθεια επίλυσης των ζητημάτων που υπάρχουν.

➤ Διακρίσεις λόγω αναπηρίας

Μετά από διερεύνηση σχετικής αναφοράς πολίτη με αναπηρία ανέκυψε το ζήτημα αν μεταξύ των χώρων στους οποίους επιβάλλονται οι ειδικές κτιριακές ρυθμίσεις για τα ΑμεΑ περιλαμβάνονται και βιομηχανικά κτίρια ή αποθήκες. Ο ΣτΠ, σύμφωνα με το άρθρο 21 του Συντάγματος και τις προβλέψεις του Ν. 3304/2005, πρότεινε στα Υπουργεία ΠΕΧΩΔΕ και ΕΣΔΔΑ να διευρύνουν τις κατηγορίες των χώρων για τους οποίους επιβάλλονται οι ειδικές κτιριακές ρυθμίσεις για τα ΑμεΑ και να ενσωματώσουν τις σχετικές ρυθμίσεις στον ΓΟΚ.

➤ Διακρίσεις λόγω ηλικίας

– Με αφορμή προκηρύξεις του Οργανισμού του ΥΠΕΞ που ορίζουν ανώτατα όρια ηλικίας για το διορισμό προσωπικού σε διάφορους κλάδους, ο ΣτΠ υπογράμμισε ότι η έλλειψη ειδικής αιτιολογίας στο θέμα αυτό συνιστά παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω ηλικίας και ζήτησε εναρμόνιση των διατάξεων του Οργανισμού του ΥΠΕΞ με τις προβλέψεις των σχετικών κοινοτικών οδηγιών και του Ν. 3304/2005. Επίσης, μετά την κατάθεση στη Βουλή του Σχ/Ν «Κύρωση ως Κώδικα του Οργανισμού του Υπουργείου Εξωτερικών», ο ΣτΠ κάλεσε τα αρμόδια υπουργεία είτε να απαλείψουν το ανώτατο όριο ηλικίας (35 έτη) είτε να συμπεριλάβουν ειδική αιτιολογία για τη σκοπιμότητά του. Η πρόταση της Αρχής δεν έγινε δεκτή.

– Μετά από διαμαρτυρία υπαλλήλων του Διπλωματικού Σώματος σχετικά με διάταξη του Οργανισμού του ΥΠΕΞ για τη διαφοροποίηση των ορίων συνταξιοδότησης ανάλογα με το βαθμό του υπαλλήλου, ο ΣτΠ μετά από σχετική διερεύνηση του θέματος

με το Υπουργείο, επισήμανε ότι η διαφοροποίηση δεν αφορά στην προαγωγή ή μη κάποιων διπλωματικών υπαλλήλων, αλλά στην υποχρεωτική συνταξιοδότηση όσων δεν προάγονται. Αν και το Υπουργείο δεν αποδέχθηκε επίσημα τις απόψεις της Αρχής, ωστόσο, στο νέο κώδικα του οργανισμού δεν περιλαμβάνεται πλέον διάκριση ως προς το όριο συνταξιοδότησης μεταξύ των υπαλλήλων που φέρουν το πρεσβευτικό βαθμό και των υπολοίπων.

– Ο ΣτΠ διερεύνησε και άλλες υποθέσεις για ζητήματα διακριτικής μεταχείρισης λόγω ηλικίας όπως:

- απόρριψη αιτήματος για εγγραφή στα βιβλία ασκουμένων Δικηγορικού Συλλόγου λόγω υπέρβασης του ορίου ηλικίας,

- θέσπιση ορίου ηλικίας σε προκηρύξεις πλήρωσης θέσεων διάφορων ειδικοτήτων της ΔΕΗ Α.Ε. και του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης,

- αποκλεισμός από τη θέση ερευνητή Γ βαθμίδας του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών ερευνών, λόγω υπέρβασης του ορίου ηλικίας,

- άρνηση του Υπουργείου Δικαιοσύνης να τοποθετήσει πολύτεκνη γυναίκα σε θέση ΔΕ (Προσωπικό Φύλαξης στις Κλειστές Φυλακές Κέρκυρας), λόγω υπέρβασης του ορίου ηλικίας.

➤ Η εξαίρεση της ιθαγένειας

Ο ΣτΠ επισήμανε ότι η εξαίρεση της ιθαγένειας από το ρυθμιστικό πεδίο του νόμου δημιουργεί τις προϋποθέσεις εκτεταμένων διακρίσεων εις βάρος αλλοδαπών για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής.

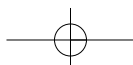
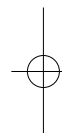
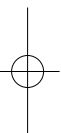
Με αφορμή την αναφορά του Πανελλαδικού Δικτύου Μεταναστριών και της Ένωσης Αφρικανών Γυναικών, ο ΣτΠ διαπίστωσε

ότι το θέμα της μη χορήγησης πιστοποιητικού γεννήσεως στα παιδιά αλλοδαπών δεν συνιστά κατ' αρχήν διάκριση, αφού στα δημοτολόγια εγγράφονται μόνιμοι κάτοικοι

που είναι έλληνες πολίτες. Πρόσθεσε, όμως, ότι η τυπικά νόμιμη αυτή διαφοροποίηση δημιουργεί προβλήματα ομαλής διαβίωσης των αλλοδαπών στη χώρα μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΤΟ ΣΩΜΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Αντίθετα με το Συνήγορο του Πολίτη, το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε.) δεν έχει συντάξει και δημοσιεύσει ειδική ετήσια έκθεση. Απαντώντας σε σχετικό έγγραφο της Ο.Κ.Ε., το Σ.ΕΠ.Ε. επεσήμανε ότι «δεν έχουν αναφερθεί έως σήμερα σχετικές περιπτώσεις» παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης για περιπτώσεις εργαζομένων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ν. 3304/2005.

Παράλληλα, τόνισε ότι κατά το 2007 έγιναν οι εξής δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης από πλευράς του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας:

α. Υλοποιήθηκε το Κοινοτικό Πρόγραμμα «Ευρωπαϊκό Έτος Ίσων Ευκαιριών για Όλους (2007)» με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της ελληνικής κοινωνίας για την ανάγκη σεβασμού της διαφορετικότητας καθώς και την προώθηση και ενίσχυση της εκπροσώπησης των ατόμων που ανήκουν σε σχετικές κοινωνικές ομάδες. Το πρόγραμμα ήταν ύψους 490.000 Ευρώ και υλοποιήθηκε σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Μεταξύ άλλων δράσεων,² η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία ανέλαβε μια φιλόδοξη εκστρατεία ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης στην περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, εστιάζοντας στο

φαινόμενο των πολλαπλών διακρίσεων, που βιώνουν πολίτες της περιοχής αυτής στην βάση από τη μία, της αναπηρίας τους και από την άλλη, της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής ή των θρησκευτικών πεποιθήσεών τους.

Στα πλαίσια, επίσης, της εκστρατείας για το Ευρωπαϊκό Έτος, έγινε η συστηματική παρακολούθηση των αγγελιών εργασίας τεσσάρων μεγάλων εφημερίδων της χώρας την περίοδο Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2007, που είχε σαν στόχο την καταγραφή-αξιολόγηση συνολικά 98.125 αναφορών-αγγελιών αναζήτησης εργαζομένου από εργοδότες κάθε κατηγορίας.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, στο 35% των περιπτώσεων η αγγελία περιελάμβανε στοιχεία που στοιχειοθετούν διακριτική μεταχείριση (προτίμηση) με βάση κάποιο κριτήριο, κυρίως, όμως, με κριτήριο το φύλο του υποψηφίου (20%), την ηλικία (14%) ή την εθνική καταγωγή (1%). Με κριτήριο την αναπηρία, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό δεν εντοπίστηκαν διακριτικές αγγελίες κατά την αναζήτηση εργαζομένου.

β. Πραγματοποιήθηκε σεμινάριο ενημέρωσης για το ν. 3304/2005 των Επιθεωρητών Εργασίας της Βορείου Ελλάδος (Θεσσαλονίκη, 5.9.2007).

2 Όσα αναφέρονται στις επόμενες τρεις υποπαραγράφους και στην παράγραφο (ε) δεν περιέχονται στο έγγραφο του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας αλλά η Ο.Κ.Ε. θεώρησε χρήσιμο να τα περιλάβει για την πληρέστερη ενημέρωση του αναγνώστη.

γ. Οργανώθηκε συνέδριο με αφορμή την έναρξη του Ευρωπαϊκού Έτους Ίσων Ευκαιριών για Όλους (Αθήνα, 16-17.4.2007).

δ. Διήμερη ενημερωτική εκστρατεία του αθηναϊκού κοινού με διανομή έντυπου υλικού από ειδικά περίπτερα σε κεντρικά σημεία της Αθήνας.

ε. Ταυτόχρονα, εντός του 2007 ολοκληρώθηκε η επονομαζόμενη «*Ενέργεια III*» της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL, η οποία αφορούσε, επίσης, στην ισότητα των ευκαιριών και στην προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Στα πλαίσια αυτής της Ενέργειας δημιουργήθηκαν 8 Εθνικά Θεματικά Δίκτυα (ΕΘΔ) από τις Αναπτυξιακές Συμπράξεις, που λειτούργησαν κατά τη διάρκεια υλοποίησης και των τριών Ενεργειών του κοινοτικού Προγράμματος EQUAL.

Δύο από αυτά τα ΕΘΔ αναφέρονται ευθέως στην αρχή της ίσης μεταχείρισης και είναι αφενός, η *Διαχείριση της ηλικίας*³ και κυρίως, αφετέρου, η *Διαχείριση της διαφορετικότητας στον εργασιακό χώρο*⁴. Και στις δύο περιπτώσεις, ήταν μεγάλη η εμπλοκή των κοινωνικών εταίρων, ενώ ειδικά στο θέμα της ενεργού γήρανσης, ρόλο συντονιστή είχε η ίδια η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.

Τέλος, από πλευράς Υπουργείου Απασχόλησης επισημαίνεται η αλλαγή του ορισμού της διάκρισης ως προς την παρενό-

χληση (άρθρο 7 του ν. 3625/2007 που αντικαθιστά το άρθρο 2 παρ. 2 του ν. 3304/2005)⁵ και τονίζεται η ανάγκη έκδοσης ερμηνευτικής του νόμου εγκυκλίου για να διευκολυνθεί η εφαρμογή του και επισημαίνεται ότι «η εγκύκλιος αυτή θα εκδοθεί όταν ολοκληρωθεί από την Υπηρεσία [Τμήμα Ισότητας Ευκαιριών] η επεξεργασία των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν από όλες τις Διευθύνσεις Επιθεώρησης Εργασίας της χώρας σχετικά με την εφαρμογή των αρχής της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας».

Από πλευράς της, η Ο.Κ.Ε. επισημαίνει ότι η έλλειψη καταγγελιών ή περιπτώσεων αυτεπάγγελτου εντοπισμού παραβιάσεων της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης αποτελεί ανησυχητικό φαινόμενο που συνεχίζεται για τρίτη συνεχή χρονιά εφαρμογής του νόμου. Είναι προφανές ότι δε σημαίνει πλήρη εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, αλλά άγνοια των σχετικών δικαιωμάτων από πλευράς των θιγομένων και αδυναμία εντοπισμού τέτοιων περιπτώσεων από πλευράς των ελεγκτικών υπηρεσιών. Η διαιώνιση αυτής της κατάστασης θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο έντονου προβληματισμού ως προς την αποτελεσματικότητα των πρωτοβουλιών ενημέρωσης των ενδιαφερομένων (ζήτημα για το οποίο θα γίνει περαιτέρω αναφορά στο Κεφάλαιο Στ') αλλά και την επάρκεια (σε επίπεδο αριθμού στελεχών και κατάρτισης) των μηχανισμών του Σ.ΕΠ.Ε.

3 www.oke-esc.eu

4 www.diversity.net.gr

5 Για το θέμα αυτό, βλ. κατωτέρω Κεφάλαιο Ζ'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Με επιστολή του προς την Ο.Κ.Ε. στις 6.6.2008, ο Πρόεδρος της Επιτροπής Ίσης Μεταχείρισης και Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Δικαιοσύνης αναφέρθηκε στο έργο της Επιτροπής.

Σύμφωνα με αυτήν, η Επιτροπή εξέδωσε το 2006 δύο γνώμες που αφορούσαν η μεν πρώτη στο όριο ηλικίας (33) πάνω από το οποίο δεν μπορεί κανείς να εγγραφεί ως ασκούμενος δικηγόρος σε δικηγορικό σύλλογο και η άλλη στη διάταξη που απαιτεί την πάροδο 5ετίας μετά την απόκτηση ιθαγένειας με πολιτογράφηση προκειμένου κάποιος (πρώην αλλοδαπός μη προερχόμενος από χώρες της Ε.Ε.) να μπορεί να διορισθεί δικηγόρος. Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι παραβιάζεται η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως ηλικίας (η πρώτη) και εθνικής καταγωγής (η δεύτερη).

Επίσης, το 2007 η Επιτροπή εξέτασε τέσσερις καταγγελίες εκ των οποίων δύο κρίθηκαν ότι δεν υπάγονται στις αρμοδιότητες της Επιτροπής και μία ότι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του νόμου. Μία τέταρτη καταγγελία εξακολουθεί να ερευνάται.

Η Επιτροπή, επίσης, πρότεινε και τελικά αντικαταστάθηκε ο νομοθετικός ορισμός της έννοιας της παρενόχλησης (άρθρο 2 παρ. 2 του ν. 3304/2005 όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 7 του Ν. 3625/2007) με σκοπό την αποσαφήνισή του και την παροχή

καλύτερης προστασίας.

Κατά τα λοιπά, στο προαναφερθέν έγγραφο αναφέρεται επιμόρφωση των δικαστών σε θέματα ίσης μεταχείρισης (στο πλαίσιο της Εθνικής Σχολής Δικαστών) και στις εκστρατείες ενημέρωσης της κοινής γνώμης στο πλαίσιο κοινοτικών προγραμμάτων που χειρίζεται το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας.

Τέλος, η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης αναγνωρίζει ότι μικρός ο αριθμός των καταγγελιών και συνήθως αφορούν ενέργειες οργάνων του δημοσίου τομέα (για τις οποίες δεν είναι αρμόδια) και τονίζει την ανάγκη «συντονισμένων ενεργειών προς την κατεύθυνση του επιπέδου γνώσης και ενημέρωσης, ώστε οι πολίτες να αντιδρούν σε κάθε μορφής διακρίσεις και συνακόλουθα ο νόμος να αναπτύξει την πλήρη δυναμική του».

Η Ο.Κ.Ε. συμφωνεί με τις τελευταίες παρατηρήσεις, που κινούνται άλλωστε στο ίδιο μήκος κύματος και με όσα ανέφερε στο προηγούμενο κεφάλαιο για το Σ.ΕΠ.Ε.

Υπογραμμίζει, όμως, ότι οι δημόσιες αρχές δε θα πρέπει απλώς να καταγράφουν αυτή την κατάσταση, αλλά οφείλουν να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν τα μέτρα εκείνα που απαιτούνται για τη διάχυση της πληροφόρησης, ώστε ο νόμος να ισχύσει και στην πράξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο κεφάλαιο αυτό η Ο.Κ.Ε. καταγράφει κάθε χρόνο τις κύριες αιτιάσεις παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης που αναφέρονται σε εκθέσεις μη κυβερνητικών οργανώσεων και διεθνών οργανισμών. Η καταγραφή αυτή δε σημαίνει κατ' ανάγκην και υιοθέτηση των παρατηρήσεων αυτών από την Ο.Κ.Ε. (αφού δεν έχει τη θεσμική αρμοδιότητα αλλά και πραγματικά δυνατότητα να ελέγξει πρωτογενώς τις καταγγελίες για συγκεκριμένα περιστατικά). Ακριβώς γι' αυτό το λόγο, επιλέγει να αναφέρει εκείνες τις αιτιάσεις που είτε είναι προφανείς για κάθε παρατηρητή της πραγματικότητας στη χώρα μας είτε επαναλαμβάνονται σε περισσότερες της μιας εκθέσεις.⁶

Επισημαίνεται ότι στις περιπτώσεις που θα αναφερθούν παρακάτω περιλαμβάνονται και ζητήματα που εκ πρώτης όψεως δεν υπάγονται στη Οδηγία και το Νόμο για την ίση μεταχείριση (π.χ. χορήγηση ασύλου για τους πρόσφυγες), πλην όμως δεν παύουν να αποτελούν μία δυσμενή μεταχείριση ατόμων που ανήκουν σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες και είναι πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά ευάλωτοι σε δυσμενή μεταχείριση από μέρους των κρατικών οργάνων.

Κατά κατηγορία, οι κύριες αιτιάσεις που περιέχονται σε διεθνή κείμενα που αφορούν τη χώρα μας είναι οι εξής:

α. Θρησκευτική ελευθερία: Παρά το γεγονός ότι οι μουσουλμάνοι μόνιμοι κάτοικοι της χώρας μας, και ιδιαίτερα στο λεκανοπέδιο, αποτελούν ένα αξιόλογο ποσοστό του πληθυσμού, εξακολουθεί να μην έχει υλοποιηθεί η νομοθετημένη υποχρέωση της χώρας μας για δημιουργία μόνιμου λατρευτικού χώρου. Εκφράζεται η βάσιμη ελπίδα ότι η νέα φιλοσοφία που δείχνει να κυριαρχεί στην ηγεσία της Εκκλησίας θα διευκολύνει τις αρχές στο να προχωρήσουν στην υλοποίηση αυτού του στοιχειώδους μέτρου σεβασμού της θρησκευτικής ελευθερίας.

β. Κακομεταχείριση συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων από όργανα της τάξης: Στα συνήθη περιστατικά που καταγράφονται δυστυχώς κάθε χρόνο, ήρθε να προστεθεί και η επίσημη καταδίκη της χώρας μας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων το 2007 για την ανεπαρκή διερεύνηση των συνθηκών υπό τις οποίες ένας αλλοδαπός πυροβολήθηκε και σκοτώθηκε από αστυνομικά όργανα το 2001.

⁶ Στο κεφάλαιο αυτό έχουν αξιοποιηθεί οι απόψεις που έχουν υποβληθεί από τις οργανώσεις στις οποίες απευθύνθηκε η Ο.Κ.Ε. για τη σύνταξη της φετινής έκθεσης (βλ. Παράρτημα) καθώς και από διεθνείς πηγές και όργανα όπως ο Ο.Η.Ε., το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η Διεθνής Αμνηστία, το Στέιτ Ντηπάρτμεντ, το Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι κ.λπ.

Πέραν της ίδιας της συμπεριφοράς των αστυνομικών οργάνων, καταγράφηκε δυσμενώς το γεγονός ότι δεν εξιχνιάστηκε το ζήτημα της απαγωγής και ανάκρισης πακιστανών μεταναστών μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Λονδίνο.

γ. Αντισημιτισμός: Φαινόμενα δημόσιου αντισημιτισμού συνεχίζονται παρά το ότι δε δείχνουν να βρίσκουν απήχηση σε ευρέα στρώματα της κοινής γνώμης. Οι όποιες φωνές αυτού του είδους, όμως, βρίσκουν συχνότερα πρόσβαση σε μέσα μαζικής ενημέρωσης. Στα ενδιαφέροντα περιστατικά, πάντως, σημειώνεται η καταδίκη το Δεκέμβριο του συγγραφέα ενός βιβλίου για σχετικό αδίκημα.

Άσχετα με τη συγκεκριμένη περίπτωση πάντως, σε ένα γενικότερο επίπεδο, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι φαινόμενα επιστημονικοφανούς ρατσισμού θα πρέπει να απομονώνονται πολιτικά και κοινωνικά και μόνο σε πολύ ακραίες περιπτώσεις να αντιμετωπίζονται ποινικά.

δ. Συνθήκες μεταχείρισης παράνομα εισερχομένων μεταναστών και αιτούντων άσυλο: Τα δύο αυτά θέματα αποτελούν μία μόνιμη πηγή κριτικής σε βάρος της χώρας μας. Οι συνθήκες διαμονής όσων συλλαμβάνονται να εισέρχονται παράνομα στη χώρα μας απέχουν πολύ από το να είναι ικανοποιητικές.

Ανάλογα αρνητικές είναι και οι διαπιστώσεις για την τύχη των αιτήσεων ασύλου. Για παράδειγμα, το 2007 υποβλήθηκαν 25.113 αιτήσεις χορήγησης ασύλου σε πρώτο βαθμό και 17.072 σε δεύτερο βαθμό. Από αυτές εξετάστηκαν 20.692 πρωτοβάθμιες αιτήσεις και 6.448 δευτεροβάθμιες. Μόνο το 0,04% των πρωτοβάθμιων και το 2,05% των δευτεροβάθμιων αιτήσεων έγιναν δεκτές. Τα

ποσοστά αυτά μας κατατάσσουν πολύ χαμηλά μεταξύ των 25 κρατών μελών της Ε.Ε. και θα πρέπει να γίνουν αντικείμενο προβληματισμού.

ε. Ζητήματα εγκατάστασης των Ρομά: Τα προβλήματα συνεχίστηκαν και το 2007 και σημειώθηκαν περιστατικά στην Πάτρα, την Αθήνα, τη Χαλκίδα, τη Ρόδο και την Κρήτη. Η χρυσή τομή μεταξύ του δικαιώματος εγκατάστασης των Ρομά και της τήρησης των αναγκαίων πολεοδομικών και άλλων σχετικών διατάξεων δεν έχει ακόμη βρεθεί και σε αυτό οι ευθύνες αφορούν όλους τους εμπλεκόμενους, πέραν βέβαια των παγίων προβλημάτων χωροταξικού σχεδιασμού που αντιμετωπίζει η χώρα μας.

στ. Διακίνηση ανθρώπων: Το φαινόμενο αυτό συνεχίζει να αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα οργανωμένα εγκλήματα σε παγκόσμιο επίπεδο και βέβαια αποτελεί παραβίαση της αξιοπρέπειας συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων (γυναίκες, υπήκοοι συγκεκριμένων συνήθως χωρών κ.λπ.). Από μη κυβερνητικές οργανώσεις υπολογίζεται ότι ανά πάσα στιγμή βρίσκονται στη χώρα μας 13-14.000 θύματα της διακίνησης ανθρώπων, πράγμα που σημαίνει ότι ο συνολικός αριθμός αυτών που έχουν περάσει και «εργασθεί» κατά καιρούς στη χώρα μας είναι πολλαπλάσιος. Ο αριθμός των υποθέσεων που διερεύνησε το 2007 ήταν 42 (το 2006 ήταν 70) ενώ το ίδιο έτος καταδικάστηκαν 25 άτομα που εμπλέκονταν σε εννέα μόλις υποθέσεις. Αιτίσεις έχουν επίσης διαπιστωθεί και για το μικρό ύψος των ποινών.

Ενώ το νομοθετικό πλαίσιο έχει σαφώς βελτιωθεί τα τελευταία χρόνια (βλ. κίνητρα στα θύματα για καταγγελία των διακινητών), η εφαρμογή του στην πράξη εξακολουθεί να υπολείπεται του επιθυμητού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Στ'

Η ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Συμπληρώνονται τρία χρόνια από την ψήφιση του νόμου για την αρχή της ίσης μεταχείρισης και η Ο.Κ.Ε. σημειώνει ότι εξακολουθούν να υπάρχουν τα ίδια προβλήματα που θέτουν προσκόμματα στην πραγματική και αποτελεσματική εφαρμογή του νόμου (πέραν των ζητημάτων που αφορούν στην ανάγκη αλλαγής του ίδιου του νόμου και που θα τεθούν στο επόμενο κεφάλαιο της Γνώμης).

Έτσι, η μέχρι σήμερα παρατηρήσεις της Ο.Κ.Ε. στις δύο πρώτες εκθέσεις της διατηρούν πλήρως την επικαιρότητά τους, καθώς τονιζόταν η ανάγκη για:

α) ενημέρωση των ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες με τρόπους που θα είναι προσαρμοσμένοι στις ιδιαιτερότητες της κάθε μιας ομάδος,

β) ευαισθητοποίηση των ατόμων που δεν ανήκουν –ή που δε νιώθουν ότι ανήκουν– στις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες,

γ) κατάρτιση των λειτουργών του δημοσίου που έρχονται σε επαφή με ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες (αστυνομικοί, Σ.ΕΠ.Ε., εισαγγελικοί και δικαστικοί λειτουργοί κ.λπ.),

δ) να έχουν και περιφερειακή διάσταση οι παραπάνω δράσεις,

ε) έμφαση στη σχολική εκπαίδευση,

στ) εστιασμένα προγράμματα βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης, εκπαίδευσης και απασχόλησης των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων,

ζ) συντονισμό των ελεγκτικών αρχών,

η) διασφάλιση ευρύτερης κοινωνικής συναίνεσης σε ζητήματα που αφορούν σε εθνικές, εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες στη χώρα μας,

θ) ενεργοποίηση του νομικού κόσμου της χώρας μέσα και από ένα σύστημα εθελοντικής παροχής νομικών υπηρεσιών στο πλαίσιο της επαγγελματικής δράσης αλλά και της πανεπιστημιακής φοίτησης.

Επιπρόσθετα σε όλα αυτά, η Ο.Κ.Ε., έχοντας και την εμπειρία των προηγούμενων ετών, προσθέτει σήμερα και τις εξής παρατηρήσεις:

1. Είναι ανάγκη να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα των διαφόρων εκδηλώσεων που γίνονται με σκοπό την ενημέρωση των ευάλωτων ομάδων, την ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου και την κατάρτιση των εμπλεκόμενων κρατικών λειτουργών. Παρακολουθώντας κανείς την ετήσια καταγραφή των εκδηλώσεων που γίνονται με αυτούς τους σκοπούς, διαπιστώνει ότι ποσοτικά υπάρχει ένας αξιόλογος απολογισμός αλλά είναι αδύνατο να διαπιστώσει τα ποιοτικά στοιχεία των εκδηλώσεων αυτών. Και φυσικά, εάν τις κρίνει εκ του αποτελέσματος (βλέπε καμία αναφορά περιπτώσεων παραβίασης της αρχής στο χώρο της απασχόλησης), εύλογα θα συνάγει αρνητικά συμπεράσματα για την αποτελεσματικότητα αυτών των εκδηλώσεων. Εμπειρικά και μόνο (αφού δεν υπάρχουν συγκεντρωτικά επεξεργασμένα στοιχεία) διαπιστώνεται ότι η συμμετοχή στις εκδηλώσεις αυτές, τόσο από πλευράς γενικού πληθυσμού, όσο και από πλευράς

ράς ευάλωτων ομάδων, είναι περιορισμένη και συνήθως αφορά τα ίδια άτομα που εκδηλώνουν ένα αυξημένο ενδιαφέρον για τα θέματα αυτά και που προφανώς έχουν μικρή σχετικά ανάγκη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Όσον αφορά την κατάρτιση των κρατικών στελεχών, δεν τίθεται βέβαια ζήτημα ποσοτικής συμμετοχής (αφού συνήθως αυτή γίνεται στο πλαίσιο υπηρεσιακού καθήκοντος) αλλά είναι άγνωστος ο βαθμός απήχησης που έχουν αυτά τα προγράμματα.

Προκειμένου να υπάρξουν ουσιαστικά αποτελέσματα από τις εκστρατείες αυτές ενημέρωσης, κατάρτισης και ευαισθητοποίησης, προτείνονται τα εξής:

α. Να ουσιαστικοποιηθεί η διαδικασία αξιολόγησής τους. Μέχρι σήμερα, είτε απουσιάζει πλήρως η εσωτερική ή εξωτερική αξιολόγηση είτε όταν γίνεται (π.χ. στο πλαίσιο κοινοτικών προγραμμάτων), περισσότερο εξυπηρετεί την ανάγκη εσωτερικού διαχειριστικού ελέγχου παρά την ουσιαστική αποτίμηση των θετικών και αρνητικών σημείων της κάθε εκδήλωσης. Κάθε τέτοια εκδήλωση θα πρέπει να αξιολογείται εξωτερικά με τη θέσπιση συγκεκριμένων κριτηρίων (π.χ. αριθμός συμμετεχόντων, σύνθεση συμμετεχόντων) και στη συνέχεια να δημοσιοποιείται αυτή η αξιολόγηση ώστε να γίνεται αντικείμενο διαλόγου και δημιουργικού προβληματισμού. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης να είναι κριτήριο και μελλοντικής χρηματοδότησης τέτοιων πρωτοβουλιών από τον ίδιο φορέα. Και όλα αυτά πρέπει να γίνουν με δική μας πρωτοβουλία κάνοντας ένα βήμα πέρα από αυτά που οι κοινοτικές διαδικασίες επιβάλλουν και που συνήθως έχουν διαχειριστικούς/ελεγκτικούς στόχους. Το ζήτημα είναι πολύ σημαντικότερο από μια απλή διάφανη διαχείριση κάποιων κονδυλίων. Είναι βαθύτατα πολιτικό και κοινωνικό και ως τέτοιο πρέπει να αντιμετωπίζεται.

β. Κάθε Υπουργείο που διοργανώνει τέτοιες πρωτοβουλίες, να δημοσιοποιεί στην

αρχή της επόμενης χρονιάς τα πορίσματα αυτών των εκδηλώσεων και να τα υποβάλλει στη Βουλή και τους εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών προκειμένου να γίνονται αντικείμενο προβληματισμού και αφετηρία συναινέσεων για ανάληψη πρωτοβουλιών. Οι εκθέσεις αυτές, πέραν των συμπερασμάτων από την ουσία των ίδιων των συζητήσεων, θα αποτιμούν και την επιτυχία αυτών των εκδηλώσεων με βάση αυτά που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο.

2. Θα πρέπει να ενισχυθούν οι υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για τη διεκπεραίωση των αιτημάτων αλλά και την ανταπόκριση του κράτους στις ειδικές ανάγκες των ευάλωτων ομάδων. Η γνώση από πλευράς του ατόμου που είναι αντικείμενο άνισης μεταχείρισης (ή έστω νομίζει ότι είναι αντικείμενο άνισης μεταχείρισης) ότι για να υποβάλει το αίτημά του ή την καταγγελία του θα πρέπει να χάσει δυσανάλογα μεγάλο χρόνο και για να λάβει απάντηση σε αυτό θα πρέπει να περιμένει ακόμη περισσότερο, δημιουργεί ανασταλτικά στην άσκηση των όποιων δικαιωμάτων και επιδεινώνει την αποξένωση, τον αποκλεισμό του ατόμου. Από την άλλη μεριά, η υποστελέχωση των αρμοδίων υπηρεσιών σημαίνει συνήθως ότι ο έλεγχος των αιτημάτων ή των καταγγελιών δεν είναι ο ενδεδειγμένος. Όπως ενδεικτικά αναφέρεται ότι η επιτροπή χορήγησης ασύλου εξετάζει 75 αιτήσεις σε κάθε συνεδρίασή της που η κάθε μια έχει τα δικά της χαρακτηριστικά, ενώ δεν υπάρχει και η υποδομή για ένα ουσιαστικό έλεγχο των συνυποβαλλόμενων δικαιολογητικών. Ως εκ τούτου, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι πολλές από τις αποφάσεις της εν λόγω επιτροπής ακυρώνονται από το Συμβούλιο Επικρατείας ως ανατιολόγητες.

3. Ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανώσεων στην υλοποίηση της νομοθεσίας μπορεί να είναι καθοριστικός. Τα άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά ομάδες δεν είναι πάντα δυνατό

να ασκήσουν τα δικαιώματά τους για λόγους προφανείς. Η βοήθεια από τις μ.κ.ο. είναι αποφασιστικής σημασίας σε αυτές τις περιπτώσεις. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει οι αρχές στις οποίες απευθύνονται οι μ.κ.ο., προβάλλοντας τα αιτήματα κάποιου ή κάποιων ατόμων από αυτές τις κατηγορίες, να ερμηνεύουν διασταλτικά τις διατάξεις για τη νομιμοποίηση της παρέμβασης των μ.κ.ο. και εν αμφιβολία να δέχονται τη νομιμοποίηση. Σε κάθε περίπτωση, εάν οι διατάξεις αποδειχθούν ανελαστικές σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, θα πρέπει να υποδειχθεί στο νομοθέτη η τροποποίηση των σχετικών διατάξεων.

4. Τέλος, και σε ένα γενικότερο επίπεδο, επισημαίνονται και τα εξής⁷:

Η πρόνοια για την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση των διακρίσεων δεν πρέπει να περιορίζεται στην ρητή απαγόρευσή τους μέσα από μια εξαντλητική ή έστω ενδεικτική απαρίθμηση των κριτηρίων για μια πιθανή δυσμενή μεταχείριση, αλλά προϋποθέτει απαραίτητα την ανάληψη των αναγκαίων μέτρων, ώστε όλοι πολίτες να έχουν αντιμετωπιστεί από την αρχή ως το τέλος με τρόπο ισότιμο.

Ο λόγος για τον οποίο ο νομοθέτης επέλεξε να μην συνιστά (έμμεση) διάκριση η ανάληψη θετικής δράσης υπέρ ορισμένων μειονεκτουσών ομάδων ή ατόμων του πληθυσμού, είναι γιατί αυτό που προέχει τελικά είναι η ίση μεταχείριση, δηλαδή, η εκ του αποτελέσματος διαπίστωση ότι κανένας δεν έχει στερηθεί ίσων ευκαιριών, ίσων δυνατοτήτων και προοπτικών ή ότι δεν θα έχει απολαύσει ίσα δικαιώματα και ευεργετήματα σε σύγκριση με όλους τους υπόλοιπους.

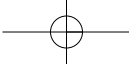
Εφόσον, λόγω ορισμένων ιδιάζουσων συνθηκών, η ίση μεταχείριση ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων δεν εξασφαλίζεται μόνο μέσα από την θεσμική κατοχύρωση της διαφορετικότητας, είναι θεμιτό και αναγκαίο τα άτομα αυτά να ενισχυθούν με τρόπο άμεσο, έτσι ώστε η απόλαυση των πλεονεκτημάτων, που απορρέουν από την αρχή της διαφορετικότητας, να αγγίξει και για αυτούς τα ίδια επίπεδα ικανοποίησης, όπως και για όλους τους υπόλοιπους.

Σε διαφορετική περίπτωση, προκειμένου να διασφαλιστεί ο πλήρης σεβασμός της αρχής της διαφορετικότητας, θα αρκούσε η έμφαση και η εξειδίκευση ενός παραδοσιακού νομικού αξιώματος, αυτού της ισότητας.

Άλλωστε, κάποιες (θεσμικές) διακρίσεις προβλέπονται και δικαιολογούνται από τον Νόμο, μολονότι εξ ορισμού επιφυλάσσουν διαφορετική ή ακόμη και ευθέως δυσμενή μεταχείριση απέναντι σε ορισμένα πρόσωπα. Σε αυτήν την περίπτωση γίνεται λόγος για θεμιτές διακρίσεις, για διακρίσεις, δηλαδή, που κατ' εξαίρεση δεν απαγορεύονται, γιατί η απαγόρευσή τους (άρα η πλήρης προστασία της αρχής της διαφορετικότητας) θα οδηγούσε σε προσβολή κάποιων άλλων αρχών ή αξιών, τις οποίες ο νομικός πολιτισμός κάθε χώρας θεωρεί υψηλότερης σημασίας και σπουδαιότητας.

Η πλήρης εφαρμογή της αρχής της ισότητας δύναται να εξασφαλιστεί ή να τεθεί υπό διαπραγμάτευση μόνο μέσα από την ερμηνεία που θα δοθεί στο σεβασμό της αρχής της ίσης μεταχείρισης, γιατί ενώ η πρώτη αναφέρεται σε μια τυπικά εγγυημένη έννομη προστασία, η δεύτερη έχει να κάνει με την ουσιαστική και πραγματική διάσταση

7 Στοιχεία που περιέχονται στο κείμενο που ακολουθεί έχουν αντληθεί από αδημοσίευτη ακόμη Συνθετική Μελέτη του Εθνικού Θεματικού Δικτύου για τη «Διαχείριση της διαφορετικότητας στον εργασιακό χώρο» που συντάχθηκε στο πλαίσιο της ενέργειας III της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL (Ιούνιος 2008).

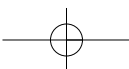
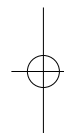
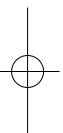
της καταπολέμησης της κοινωνικής ή εργασιακής ανισότητας.

Επομένως, η προώθηση της αρχής της διαφορετικότητας ως ένα σύνολο συνειδητών πρακτικών, που αναγνωρίζουν και αποδέχονται το διαφορετικό, δεν περιορίζεται μονάχα στη θέσπιση κανόνων για την τυπική προστασία της.

Η επιτυχημένη προώθηση της αρχής της διαφορετικότητας επεκτείνεται, οπωσδήποτε, στην αναγκαιότητα για καμπάνιες ευρείας διάδοσης της έννοιας αυτής, στην ανάπτυξη μιας γενικότερης σχετικής κουλ-

τούρας, στην ουσιαστική εμπλοκή των κοινωνικών συνομιλητών σε μια προσπάθεια πλήρους εφαρμογής της και στην αξιοποίηση όλων βημάτων και πρωτοβουλιών έχουν γίνει μέχρι σήμερα σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο.

Εν τέλει, η ουσιαστική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης δεν είναι απλώς μια νομική υποχρέωση ούτε πρέπει να συνιστά μια προσπάθεια «απορρόφησης» των διαφορετικών ομάδων στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο αλλά θα πρέπει να τείνει στη θετική ενίσχυση των ομάδων αυτών με σεβασμό των ιδιαιτεροτήτων τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

A. Γενικές Παρατηρήσεις

Το 2007 είναι το τρίτο έτος εφαρμογής του Ν. 3304/05. Στο χρονικό αυτό διάστημα έχουν αναδειχθεί ορισμένα ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή του νόμου, τα οποία θα επιδέχονταν βελτιωτικές παρεμβάσεις και τα οποία έχουν επισημάνει ο Συνήγορος του Πολίτη, οι ενδιαφερόμενες οργανώσεις και η Ο.Κ.Ε.

Πρόκειται για έναν μάλλον περιορισμένο αριθμό ζητημάτων, δεδομένου ότι και κατά το τρίτο έτος εφαρμογής του νόμου ο αριθμός των καταγγελιών προς τους εμπλεκόμενους φορείς –πλην του Συνηγόρου του Πολίτη– είναι εξαιρετικά μικρός έως μηδενικός. Από πλευράς νομολογίας, υπήρξαν το 2007 σχετικές, λίγες όμως –όπως είναι φυσικό– δικαστικές αποφάσεις.

Αναφορικά πάντως με τα ζητήματα που έχουν επισημανθεί τα τρία πρώτα χρόνια εφαρμογής του νόμου, δεν έχει σημειωθεί πρόοδος, καθώς ούτε το έτος 2007 εξετάστηκαν οι παρεμβάσεις που είναι αναγκαίες για τη βελτίωση του Ν. 3304/05 και την τρο-

ποποίηση της νομοθεσίας που ενδεχομένως εισάγει διακρίσεις.⁸

Με αυτά τα δεδομένα, η Ο.Κ.Ε. επαναφέρει τις προτάσεις τις οποίες διατύπωσε στις δύο προηγούμενες εκθέσεις της⁹, τις οποίες «κωδικοποιεί» στην παρούσα έκθεσή της και συμπληρώνει με όλες τις νεώτερες προτάσεις βελτιώσεων που τέθηκαν υπόψη της για το έτος 2007.

B. Προτάσεις για επεμβάσεις στις ρυθμίσεις του Ν. 3304/05

1. Η ανεξαρτησία και η συνύπαρξη των φορέων προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης

Το άρθρο 13 της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να ορίσουν έναν ή περισσότερους ανεξάρτητους φορείς για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Η ανεξαρτησία θα πρέπει να διασφαλίζεται κατά τη συνδρομή που παρέχεται στους θιγόμενους, τις έρευ-

8 Όπως, προαναφέρθηκε, η μόνη αλλαγή που επήλθε στον Ν. 3304/05 ήταν η εξής: Με το άρθρο έβδομο του Ν. 3625/07 τροποποιήθηκε η παράγραφος 2 του άρθρου 2 του Ν. 3304/05 και η έννοια της παρενόχλησης ορίστηκε σε αντιστοιχία με το άρθρο 3 παρ. 1 περ. γ' του Ν. 3488/06 «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και ανέλιξη, στους όρους και στις συνθήκες εργασίας και άλλες συναφείς διατάξεις».

9 Παρομοίως, το Κέντρο «Αντιγόνη» σημειώνει χαρακτηριστικά, ότι ενόψει της μη μεταβολής του θεσμικού πλαισίου οι προτάσεις που είχε διαβιβάσει στην Ο.Κ.Ε. για το έτος 2005 και το έτος 2006 εξακολουθούν να είναι επίκαιρες. Και η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου στις απόψεις της, τις οποίες διαβίβασε στην Ο.Κ.Ε., αναφέρει ότι ισχύουν οι απόψεις που είχε υποβάλλει για το έτος 2006, δεδομένου ότι δεν έχουν υπάρξει περαιτέρω αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο περί διακρίσεων στην Ελλάδα.

νες που διεξάγονται για τις διακρίσεις και τις δημοσιευόμενες εκθέσεις.

Η Ο.Κ.Ε. έχει την άποψη ότι η συνύπαρξη στη χώρα μας τριών φορέων αρμόδιων για την παρακολούθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης δημιουργεί πολλά πρακτικά προβλήματα. Το έτος 2006 και το έτος 2007 επαληθεύονται οι δυσκολίες συγκέντρωσης καταγγελιών από τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα, καθώς τόσο η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης, όσο και το Σ.ΕΠ.Ε. αντιμετωπίζουν προβλήματα στο επίπεδο αυτό. Όπως προαναφέρθηκε, η έλλειψη καταγγελιών ή περιπτώσεων αυτεπάγγελτου εντοπισμού παραβιάσεων της αρχής της ίσης μεταχείρισης από το Σ.ΕΠ.Ε. και την Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης αποτελεί ανησυχητικό φαινόμενο που συνεχίζεται για τρίτη συνεχή χρονιά εφαρμογής του νόμου, με δυσμενείς συνέπειες για τα δικαιώματα των θιγόμενων.

Εν όψει των ανωτέρω, η Ο.Κ.Ε. επαναλαμβάνει την πρότασή της, σχετικά με την ανάγκη θεσμικού συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων, κατά το πρότυπο του Ν. 3488/06 για την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και ανέλιξη, στους όρους και στις συνθήκες εργασίας, το οποίο βασίζεται στη συνεργασία του Συνηγόρου του Πολίτη, ως φορέα παρακολούθησης της αρχής της ισότητας ανδρών γυναικών, με το Σ.ΕΠ.Ε., ως κατεξοχήν αρμόδιου φορέα για τον έλεγχο της τήρησης της εργατικής νομοθεσίας.

2. Επέκταση της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε τομείς πέραν της απασχόλησης και της εργασίας

Ο Έλληνας νομοθέτης κατά την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/78/EK επέλεξε την αυτούσια μεταφορά της, χωρίς να επεκτείνει τους τομείς προστασίας από τις διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου

προσανατολισμού. Το άρθρο 27 του νόμου προβλέπει τη δυνατότητα επέκτασης της προστασίας του για διακρίσεις για τους ανωτέρω λόγους σε άλλους τομείς πέραν της απασχόλησης και της εργασίας με προεδρικό διάταγμα.

Η επέκταση της προστασίας του νόμου θα πρέπει να αποτελέσει στο άμεσο μέλλον ζήτημα διαλόγου της Πολιτείας με τους κοινωνικούς φορείς, ώστε να διαπιστωθούν οι τομείς όπου υπάρχουν ελλείμματα και να επεκταθεί η σχετική προστασία.

3. Ο όρος «γενετήσιος προσανατολισμός»

Ο όρος αυτός, ο οποίος περιέχεται και στην Οδηγία 2000/78/EK, έχει προκαλέσει ιδιαίτερο προβληματισμό κατά την εκπόνηση της Οδηγίας αυτής και εξακολουθεί να θέτει το ζήτημα της αποτελεσματικής προστασίας των προσώπων που αυτή επιχειρεί να υποστηρίξει. Ο όρος «γενετήσιος προσανατολισμός» προκαλεί επιφυλάξεις λόγω του ενδεχομένου να ερμηνευθεί ότι αφορά σε βιολογικά καθορισμένη λειτουργία του ανθρώπινου σώματος και όχι αποκλειστικά στην ελευθερία σεξουαλικού προσανατολισμού, η οποία αποτελεί έκφραση του δικαιώματος στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Αντί του όρου αυτού, θα πρέπει ενδεχομένως να κατοχυρωθεί ο όρος «σεξουαλικός προσανατολισμός».

4. Η αναπηρία ως λόγος διάκρισης

Ο Ν. 3304/05 απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, διαφοροποιούμενος από την Οδηγία 2000/78/EK που κάνει λόγο για καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω ειδικών αναγκών. Η διαφοροποίηση αυτή δεν αποκλείεται να αποβεί εις βάρος των προσώπων την προστασία των οποίων επιδιώκει ο νόμος. Και τούτο, διότι δεν αποκλείεται η έννοια της αναπηρίας του Ν. 3304/2005 να θεωρηθεί ως ταυτιζόμενη με την έννοια της

κοινωνικοασφαλιστικής αναπηρίας. Κάτι τέτοιο θα είχε ως ενδεχόμενη συνέπεια την απαίτηση να συντρέχει στο πρόσωπο του θιγόμενου ορισμένο ποσοστό αναπηρίας, προκειμένου αυτός/αυτή να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στις προστατευτικές διατάξεις του νόμου. Υπάρχει, συνεπώς, ανάγκη άρσης των ερμηνευτικών ζητημάτων που πιθανότατα θα προκύψουν.

5. Η έννοια της «παροχής υπηρεσιών»

Το άρθρο 4 παρ. 1 περ. η' του νόμου προβλέπει ως πεδίο στο οποίο απαγορεύονται οι διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής την πρόσβαση στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται (συναλλακτικά) στο κοινό, συμπεριλαμβανόμενης της στέγης.

Η έννοια της «παροχής υπηρεσιών» αλλά και ο όρος «συναλλακτική διάθεση στο κοινό» που χρησιμοποιεί η ίδια διάταξη, προκαλεί σοβαρές ερμηνευτικές δυσκολίες καθώς δείχνει να αποκλείει π.χ. τη συνήθη δραστηριότητα του Κράτους να χορηγεί άδειες (π.χ. ασκήσεως επαγγέλματος ή πολεοδομική άδεια), κάτι που δε συνάδει με το πνεύμα της Οδηγίας. Θα πρέπει να υπάρχει ρύθμιση που θα διευκρινίζει ότι στον όρο υπηρεσίες περιλαμβάνονται και οι αδειοδοτήσεις.

6. Η ρύθμιση περί βάρους απόδειξης

Το άρθρο 14 του νόμου περί της κατανομής του βάρους απόδειξης αποτελεί διάταξη ιδιαίτερης σημασίας, η οποία όμως χρήζει βελτιώσεως. Το άρθρο 14 Ν. 3304/05 κάνει λόγο για αντιστροφή του βάρους απόδειξης στον αντίδικο του βλαπτόμενου, όταν ο τελευταίος «αποδεικνύει» ενώπιον του δικαστηρίου ή της αρμόδιας διοικητικής αρχής, τα πραγματικά γεγονότα από τα οποία μπορεί να συναχθεί η άμεση ή έμμεση διά-

Ορθότερη θα ήταν μία άλλη διατύπωση, που δεν θα απαιτούσε από τον θιγόμενο να «αποδείξει» τέτοια γεγονότα, αλλά να τα επικαλεστεί ή να τα παρουσιάσει ενώπιον Δικαστηρίου ή αρμόδιας αρχής, αντίστοιχα με τα όσα ορίζει το άρθρο 17 του Ν. 3488/06 για την «Εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση, στους όρους και στις συνθήκες εργασίας», το οποίο προβλέπει ότι το βάρος απόδειξης αντιστρέφεται, όταν ο θιγόμενος «ισχυρίζεται ότι υφίσταται διακριτική μεταχείριση... και επικαλείται, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, γεγονότα ή στοιχεία από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση...».

Περαιτέρω, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη η εισαγωγή της ρύθμισης για το βάρος απόδειξης στους δικονομικούς κώδικες (Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας, το ΠΔ 18/89 «Κωδικοποίηση των διατάξεων νόμων για το Συμβούλιο της Επικρατείας», Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας), που αποτελούν το καθημερινό εργαλείο δικηγόρων και δικαστών.

7. Εκπροσώπηση των θιγόμενων από νομικά πρόσωπα – φορείς της κοινωνίας των πολιτών

Το άρθρο 13 παρ. 3 του νόμου προβλέπει τη δυνατότητα νομικών προσώπων, τα οποία έχουν καταστατικό σκοπό τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, «να αντιπροσωπεύουν τον βλαπτόμενο ενώπιον των δικαστηρίων και να τον εκπροσωπούν ενώπιον οποιασδήποτε διοικητικής αρχής ή διοικητικού οργάνου», εφόσον προηγουμένως παρασχεθεί η συναίνεσή του «με συμβολαιογραφικό έγγραφο ή ιδιωτικό έγγραφο, το οποίο θα φέρει θεώρηση του γνησίου της υπογραφής».

Η όλη ρύθμιση θα πρέπει να επανεξετασθεί προς την κατεύθυνση της διευκόλυνσης των φορέων της κοινωνίας των πολιτών να βοηθούν τα άτομα που είναι θύματα διακριτικής μεταχείρισης στην άσκηση των δικαιωμάτων τους ενώπιον των διοικητικών και των δικαστικών αρχών.

Προς το σκοπό αυτό θα πρέπει, ενδεικτικά:

- Να μην αποκλείονται οι φορείς των οποίων το καταστατικό δεν αναφέρει ρητά ως σκοπό τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης αλλά έχουν συναφές έννομο συμφέρον, όπως προβλέπεται και στα άρθρα 7 παρ. 2 της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ και 9 παρ. 2 της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ, αλλά και στο άρθρο 12 παρ. 2 του Σχ/Ν για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών.
- Να προβλεφθεί ρητά το δικαίωμα παρέμβασης των φορέων αυτών σε δίκες με τέτοιο αντικείμενο. Σε κάθε περίπτωση, ο όρος «αντιπροσωπεύουν τον βλαπτόμενο» είναι ασαφής και θα δημιουργήσει οικονομικά προβλήματα (π.χ. ως προς το εάν νομιμοποιούνται ενεργητικά να παρασταθούν στο όνομά τους για λογαριασμό του βλαπτόμενου).

Περαιτέρω, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη η εισαγωγή και των ρυθμίσεων αυτών στους δικονομικούς κώδικες (Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας, το ΠΔ 18/89 «Κωδικοποίηση των διατάξεων νόμων για το Συμβούλιο της Επικρατείας», Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας), που αποτελούν το καθημερινό εργαλείο δικηγόρων και δικαστών.

8. Πολλαπλές διακρίσεις

Τέλος και ως ευρύτερη παρατήρηση, η Ο.Κ.Ε. επισημαίνει την ανάγκη να εξεταστεί και το φαινόμενο των πολλαπλών διακρι-

σεων, δηλαδή των διακρίσεων που υφίσταται ορισμένο πρόσωπο για περισσότερους από έναν απαγορευμένους λόγους διάκρισης π.χ. ηλικία και αναπηρία ή διαφορετική θρησκεία.

Γ. Προτάσεις για την αναθεώρηση άλλων διατάξεων

Για τη δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου που θα προστατεύει αποτελεσματικά από τις διακρίσεις, είναι βέβαιο ότι δεν αρκούν οι τροποποιήσεις του Ν. 3304/05. Πολύ μάλλον απαιτείται η επανεξέταση ρυθμίσεων άλλων νόμων που ενδεχομένως εισάγουν άμεσες ή έμμεσες διακρίσεις. Τέτοιες διατάξεις θα πρέπει να εντοπιστούν - από αρμόδια προς τούτο επιτροπή - και, εν συνεχεία, να τροποποιηθούν ή να καταργηθούν προς εξάλειψη κάθε άμεσης ή έμμεσης διάκρισης που απορρέει από αυτές.

Το γεγονός ότι υφίστανται νομοθετικές διατάξεις που πιθανόν συνιστούν άνιση μεταχείριση προκύπτει, πρώτον, από τα πορίσματα του Συνηγόρου του Πολίτη, όπως αυτά περιέχονται στις Εκθέσεις του για τα έτη 2005, 2006 και 2007, ο οποίος έχει προς το παρόν αντιμετωπίσει τις περισσότερες περιπτώσεις εφαρμογής του νόμου στην πράξη. Δεύτερον, από τις επισημάνσεις των εμπλεκόμενων φορέων και οργανώσεων, με τις οποίες έχει επικοινωνήσει η Ο.Κ.Ε. και, τρίτον, από σχετικές δικαστικές αποφάσεις.

Με βάση τα στοιχεία αυτά, διαφαίνεται ότι οι εξής κατηγορίες ρυθμίσεων θα πρέπει να εξεταστούν με ιδιαίτερη προσοχή:

(1) Διαφορετική μεταχείριση των αλλογενών Ελλήνων πολιτών στους τομείς της έκδοσης διοικητικών αδειών (παράδειγμα: μετατροπή άδειας οδήγησης που έχουν εκδοθεί στις χώρες προέλευσής τους), στον τομέα

της εργασίας (παράδειγμα: διορισμός δικηγόρου μετά πάροδο ορισμένου χρόνου από την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση), στον τομέα της εκπαίδευσης (παράδειγμα: ειδικό καθεστώς εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για τους ομογενείς) και στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης (ειδικές ρυθμίσεις για τους ομογενείς).

(2) Η μη υπέρβαση ορισμένου ανώτατου ορίου ηλικίας για την άσκηση συγκεκριμένου επαγγέλματος (παράδειγμα), την πρόσληψη σε φορείς με δημόσιο σκοπό ή το διορισμό στο Δημόσιο και τα νπδδ. Ο Συνήγορος του Πολίτη στην ειδική του έκθεση για το 2007 επισημαίνει διάφορες σχετικές περιπτώσεις, π.χ. Οργανισμός Υπουργείου Εξωτερικών, εγγραφή ασκούμενου δικηγόρου στον κατάλογο του οικείου Δικηγορικού Συλλόγου¹⁰, ειδικοί φρουροί που επρόκειτο να προσληφθούν από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, ερευνητές ΚΕΠΕ.

(3) Η υποχρεωτική αποχώρηση από την υπηρεσία λόγω της συμπλήρωσης ορισμένου ορίου ηλικίας.¹¹ Ο Συνήγορος του Πολίτη στην ειδική του έκθεση για το 2007 επισημαίνει διάφορες σχετικές περιπτώσεις, π.χ. υπάλληλοι διπλωματικού σώματος.

Περαιτέρω, το υποχρεωτικό όριο σε ορισμένες περιπτώσεις προβλέπεται και στο ίδιο το Σύνταγμα (δικαστές και καθηγητές

πανεπιστημίου) με αποτέλεσμα να είναι ορατή στο μέλλον μία ακόμη περίπτωση σύγκρουσης συνταγματικών διατάξεων με διατάξεις του κοινοτικού δικαίου.

(4) Η απαίτηση προσκόμισης πιστοποιητικού υγείας προκειμένου να προσληφθεί κάποιος στο Δημόσιο, απαίτηση που δείχνει να καλύπτει πολύ περισσότερες περιπτώσεις από αυτές στις οποίες συντρέχει απόλυτη ανάγκη (αρχή της αναλογικότητας).

(5) Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σε νομοθετικές διατάξεις που εισάγουν ή επιτρέπουν άνιση μεταχείριση λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού σε συνδυασμό και με το κοινοτικό δίκαιο που θεωρεί τις κοινωνικές παροχές που χορηγούνται από τον εργοδότη ως επαγγελματικές και άρα ως παροχές που χορηγούνται λόγω της απασχόλησης, επί των οποίων δεν χωρούν διακρίσεις με βάση το κριτήριο της σεξουαλικής προτίμησης¹².

(6) Η Ο.Κ.Ε. σημειώνει ότι είναι βέβαιο ότι πολλές περιπτώσεις διαφορετικής μεταχείρισης, με χαρακτηριστική αυτή της διάκρισης λόγω ιθαγένειας που ρητώς επιτρέπεται από το άρθρο 4 παρ. 2 Ν. 3304/05, δεν απαγορεύονται μεν από το νόμο αυτό, αλλά δημιουργούν σημαντικές δυσχέρειες στη συμμετοχή των ατόμων στην οικονομική και κοινωνική ζωή.

10 Σχετική η απόφαση 3177/07 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία κρίθηκε ότι είναι αντίθετη στο Σύνταγμα η διάταξη του Κώδικα Δικηγόρων, με την οποία αποκλείεται η εγγραφή πτυχιούχου στα βιβλία ασκούμενων αν παρέλθει πενταετία από της λήψεως του πτυχίου.

11 Σχετική η απόφαση του ΔΕΚ της 16.10.2007 στην υπόθεση C-411/05 *Palacios de la Villa*, με την οποία κρίθηκε ότι η εθνική νομοθεσία που θεωρεί έγκυρες τις ρήτρες σσε για την υποχρεωτική αποχώρηση από την εργασία, όταν ο εργαζόμενος συμπληρώσει ορισμένο όριο ηλικίας και τις λοιπές σχετικές προϋποθέσεις, δεν αντίκειται στην Οδηγία 2000/78, εφόσον το μέτρο είναι αντικειμενικό και δικαιολογημένο, καθώς και πρόσφορο και αναγκαίο για την επιδίωξη ενός θεμιτού στόχου.

12 Με την απόφασή του της 1.4.2008 το ΔΕΚ στην υπόθεση C-267/08 *Maruko*, έκρινε ότι η σύνταξη επιζώντος που χορηγείται στο πλαίσιο επαγγελματικού συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78. Κατά το ΔΕΚ, νομοθεσία δυνάμει της οποίας ο επιζών σύντροφος καταχωρισμένης συμβιώσεως δεν λαμβάνει σύνταξη επιζώντος –παρά το γεγονός ότι η εθνική νομοθεσία θέτει τα πρόσωπα ίδιου φύλου που ζουν υπό σχέση καταχωρισμένης συμβιώσεως σε παρεμφερή κατάσταση με τους συζύγους– είναι αντίθετη στις διατάξεις των άρθρων 1 και 2 της Οδηγίας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη στην ειδική του έκθεση για το 2007 σημειώνει χαρακτηριστικά, ότι η εξαίρεση της ιθαγένειας από το ρυθμιστικό πεδίο του νόμου δημιουργεί τις προϋποθέσεις εκτεταμένων διακρίσεων εις βάρος αλλοδαπών για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής¹³.

Και αναφέρεται σχετικώς, όπως και στην ειδική του έκθεση για το 2006, στη μη έκδοση πιστοποιητικού γεννήσεως για τα παιδιά αλλοδαπών πολιτών που γεννήθηκαν στην Ελλάδα, κάτι που συνεπάγεται την αδυναμία εγγραφής των αλλοδαπών πολιτών στα δημοτολόγια και δημιουργεί στην πράξη σοβαρά προβλήματα ομαλής συμβίωσης των αλλοδαπών –ενηλίκων και παιδιών– που διαμένουν νόμιμα στη χώρα.

Μία τέτοια περίπτωση μπορεί να εντοπιστεί και στο άρθρο 84 παρ. 1 του Ν. 3386/05, που προβλέπει τη δυνατότητα περίθαλψης των υπηκόων τρίτων χωρών που δεν μπορούν να αποδείξουν τη νόμιμη διαμονή τους στη χώρα μόνον σε έκτακτες περιπτώσεις και μόνον για παιδιά.

Άλλα παραδείγματα μπορούν να αποτελέσουν η χορήγηση πολυτεκνικών επιδομάτων σε νόμιμα διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών ή η απαλλαγή από το φόρο κατά την απόκτηση πρώτης κατοικίας¹⁴.

(7) Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στους αιτούντες άσυλο και τους πρόσφυγες, καθώς η διαφορετική μεταχείριση που απορρέει από διάφορες διατάξεις (π.χ. χορήγηση άδειας πωλητή λαϊκών αγορών) δεν απαγορεύεται μεν από τον Ν. 3304/05, πλην όμως δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στη συμμετοχή των προσφύγων στην οικονομική και κοινωνική ζωή και αποτελεί ανυπέβλητο εμπόδιο για την ένταξη αυτών στην ελληνική κοινωνία, ενώ από τα άρθρα 23 και 29 της Σύμβασης της Γενεύης 1951 «για το καθεστώς των προσφύγων» που έχει κυρωθεί από την Ελλάδα με το ΝΔ 3989/59, προκύπτει ότι για τους πολιτικούς πρόσφυγες πρέπει να επιφυλάσσεται από το Κράτος η πρόνοια και η συνδρομή που επιφυλάσσεται στους υπηκόους του κράτους¹⁵.

Σε ό,τι αφορά στους αιτούντες άσυλο, προσωρινά διαμένοντες για ανθρωπιστικούς λόγους και τους αναγνωρισμένους πολιτικούς πρόσφυγες θα πρέπει να εξεταστούν ρυθμίσεις οι οποίες τους αποκλείουν από κοινωνικές παροχές ή κοινωνικά πλεονεκτήματα, όπως το δελτίο μετακίνησης ΑΜΕΑ, το ατομικό βιβλιάρειο ανασφάλιστου, την προνοιακή προστασία (των προσωρινά διαμενόντων για ανθρωπιστικούς λόγους), τη σύνταξη ανασφάλιστων υπερηλίκων (για τους προσωρινά διαμένοντες για ανθρωπιστικούς λόγους).¹⁶

13 Αντίστοιχες παρατηρήσεις εκφράζουν η Ένωση Πολιτών για την Παρέμβαση και ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος «Ο Ήλιος της Κούβας»- El Sol de Cuba, στις απόψεις τους τις οποίες διαβίβασαν στην Ο.Κ.Ε.

14 Η μη απαλλαγή από το φόρο μεταβίβασης πρώτης κατοικίας αφορά τόσο τους νόμιμα διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών όσο και τους αναγνωρισμένους πρόσφυγες και ανιθαγενείς, όπως επισημαίνουν η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες στις απόψεις τους, τις οποίες διαβίβασαν στην Ο.Κ.Ε.

15 Όπως επισημαίνει το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες στις απόψεις του που διαβίβασε στην Ο.Κ.Ε.

16 Όπως επισημαίνει το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες στις απόψεις του που διαβίβασε στην Ο.Κ.Ε. Το Ελληνικό Συμβούλιο αναφέρεται στις απόψεις του αυτές και στα πρακτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες κατά την εγγραφή τους σε εκπαιδευτικές μονάδες του ΟΑΕΔ για την επαγγελματική τους κατάρτιση, λόγω του γεγονότος ότι στερούνται επισήμων εγγράφων και, ειδικά, τίτλων σπουδών.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι και η καταγραφή τέτοιων διατάξεων, που εισάγουν επιτρεπτές μεν κατά το Ν. 3304/05 διακρίσεις αλλά προκαλούν εμπόδια στην αξιοπρεπή διαβίωση και την ανάπτυξη της προσωπικότητας των ατόμων, είναι αναγκαία για τη βελτίωση των δυνατοτήτων συμμετοχής όλων στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας, ενόψει και υπό το πρίσμα των διεθνών συνθηκών που έχει επικυρώσει η χώρα μας.

Και φέτος, εκφράζεται από πλευράς Ο.Κ.Ε. η προθυμία της να συμβάλει στη διαδικασία εξέτασης και τροποποίησης των διατάξεων αυτών.

(8) Θετική θεωρείται η εξαγγελία για τη θέσπιση του συμφώνου συμβίωσης. Ο θεσμός αυτός ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένη κοινωνική ανάγκη (η οποία μάλιστα δεν έχει να κάνει πάντα με σχέσεις ερωτικού χαρακτήρα) και θα πρέπει να διαμορφωθεί κατά τρόπο που να μην αποκλείονται άτομα με βάση κριτήρια που απαγορεύονται από τη νομοθεσία της Ε.Ε., τις συμβάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και τη νομολογία του Ε.Δ.Α.Δ. Φυσικά, θα πρέπει να προβλεφθούν και δικλείδες για την αποφυγή καταστράτηγησης του νέου θεσμού. Η Ο.Κ.Ε. επιφυλάσσει να διατυπώσει λεπτομερώς τις απόψεις της επί του θέματος όταν της αποσταλεί το σχετικό σχέδιο νόμου.

Δ. Διεθνείς συμβάσεις που δεν έχει κυρώσει η χώρα μας

Όπως είχε επισημανθεί και στην έκθεση της Ο.Κ.Ε. για το έτος 2005, είναι αναγκαία η κύρωση διεθνών συμβάσεων που απαγορεύουν τις διακρίσεις ή ρυθμίζουν σχετικά ζητήματα ως προς ομάδες ευάλωτες σε διακρίσεις. Η καταπολέμηση των διακρίσεων προϋποθέτει την κύρωση τουλάχιστον των εξής συμβάσεων¹⁷:

(α) του 12^{ου} Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου,

(β) της (αναθεωρημένης) 97^{ης} Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας «Για τους Μετανάστες Εργάτες» (1949),

(γ) της 143^{ης} Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας «Για τη Μετανάστευση με παράνομες συνθήκες και την προώθηση της ισότητας ευκαιριών και μεταχείρισης των μεταναστών εργατών» (1975),

(δ) της Διεθνούς Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργατών και των μελών της οικογένειάς τους (1990).

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.
Χρήστος Πολυζωγόπουλος

¹⁷ Σχετική παρατήρηση κάνει το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΑΠΕΥΘΥΝΘΗΚΕ Η Ο.Κ.Ε. ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΤΗΣ ΓΝΩΜΗΣ

A/A	ΚΡΑΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
1	Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης	✓
2	Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε.)	✓
3	Συνήγορος του Πολίτη	✓

A/A	ΙΔΡΥΜΑΤΑ – ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
1	Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας	
2	Ίδρυμα Μαραγκοπούλου	✓
3	Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ)	
4	Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του ανθρώπου	✓
5	Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι (ΕΠΣΕ)	✓
6	Ελληνική Ομάδα για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων (ΕΟΔΜ)	
7	Κέντρο Πληροφόρησης & Τεκμηρίωσης για το Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη-Βία «ΑΝΤΙΓΟΝΗ»	✓
8	Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ)	✓
9	Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ελλήνων ΡΟΜ (ΠΑΣΥΝΕΡ)	
10	Καθολική Εκκλησία	
11	Μουφτία Κομοτηνής	
12	Ελληνική Ομοφυλοφιλική Κοινότητα	✓
13	Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών	
14	50+Ελλάς	✓
15	Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων και άλλων Μορφών Κακομεταχείρισης	
16	Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες	✓
17	Δίκτυο Κοινωνικής Υποστήριξης Προσφύγων και Μεταναστών	
18	Bangladeshi Community	
19	Greek-Georgian Cultural Association "Caucasus"	
20	SOS Ρατσισμός	
21	Αιγυπτιακή Κοινότητα Ελλάδας	
22	Αιθιοπική Κοινότητα Ελλάδας	
23	Αρμενική Εθνική Επιτροπή Ελλάδας	
24	Βουλγαρική Κοινότητα	

25	Ελληνομολδαβικός Σύνδεσμος	
26	Κοινότητα Γκάμπιας	
27	Κοινότητα Κένυας	
28	Κοινότητα Κογκολέζων Ελλάδας	
29	Κοινότητα Νιγηριανών Ελλάδας	
30	Κοινότητα Πακιστάν	
40	Σύλλογος Ουκρανών «Η Γη του Πελαργού»	
41	Φόρουμ Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα	
42	Σουδανική Κοινότητα Ελλάδας	
43	Ένωση Φιλιππινέζων Ελλάδας ΚΑΣΑΠΙ	
44	Ομοφυλοφιλική Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας	✓
45	Σύλλογος Σύρων Μεταναστών	
46	Ελληνική Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας και της μη Ανοχής Θεσσαλονίκης	
47	Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες	✓
48	Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων	✓
49	Κέντρο Έρευνας και Υποστήριξης Θυμάτων Κακοποίησης και Κοινωνικού Αποκλεισμού (ΕΚΥΘΚΚΑ)	
50	Δίκτυο Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού	
51	Ένωση Πολιτών για την Παρέμβαση	✓
52	Ομοσπονδία Εθελοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων Ελλάδος	
53	Στέκι Πολιτισμού Αλβανών Μεταναστών	
54	Ρωσικό Κέντρο	
55	Ένωση Εργαζομένων Αιθιοπών στην Ελλάδα	
56	Κοινότητα Σενεγάλης "SENAAT"	
57	Σύλλογος Τυνησίων Ελλάδας	
58	Σύλλογος "El Sol De Cuba"	✓
59	Σύλλογος Παλαιστίνιων Εργαζομένων	

Στην Ολομέλεια της 24ης Ιουνίου 2008 παρέστησαν τα κάτωθι Μέλη
της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Πολυζωγόπουλος Χρήστος

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ

Στεφάνου Ιωάννης
Εκπρόσωπος ΣΕΒ

Παπαντωνίου Κωνσταντίνος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Λιόλιος Νικόλαος
Μέλος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Α΄ ΟΜΑΔΑ

Δεληγιάννης Φωκίων
Εκπρόσωπος ΣΕΒ

Μπαρδάνη Ρένα
Εκπρόσωπος ΣΕΒ
σε αναπλήρωση του
Κυριαζή Χάρη
Αντιπροέδρου ΣΕΒ

Αντζινάς Νικόλαος
Εκπρόσωπος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Ντουντούμης Γεώργιος
Εκπρόσωπος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Ασημακόπουλου Δημητρίου
Προέδρου Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Σκορίνης Νικόλαος
Γενικός Γραμματέας Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Ζούλοβιτς Μαργαρίτα
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Κεφάλας Χαράλαμπος
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Αμβράζης Γεώργιος
Εμπορικός Διευθυντής Π.Ο.Ξ.

Τσατήρης Γεώργιος
Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

Αλέπης Μιχάλης
Αντιπρόεδρος Δ.Σ. Σ.Α.Τ.Ε.

Β΄ ΟΜΑΔΑ

Βουλγαράκης Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Γκουτζαμάνης Κωνσταντίνος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Κολεβέντης Φώτης
Γ.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Πουπάκη Κώστα
Γ.Σ.Ε.Ε.

Κουτσιμπογιώργος Γεώργιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λαναρά Ζωή
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λιονάκης Μανούσος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Πολίτης Δημήτρης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Πούπκος Ιωάννης
Γ.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Παναγόπουλου Ιωάννη
Προέδρου Γ.Σ.Ε.Ε.

Ταυρής Φίλιππος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Τούσης Αθανάσιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Αποστολόπουλος Αναστάσιος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Ηλιόπουλος Ηλίας
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Ξενάκης Βασίλειος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Γ΄ ΟΜΑΔΑ

Καφύρας Χαράλαμπος
Μέλος Γ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.
σε αναπλήρωση του
Καραμίχα Τζανέτου
Προέδρου Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Γωνιωτάκης Γεώργιος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.

Γκίνης Σοφοκλής
Γενικός Γραμματέας ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.
σε αναπλήρωση του
Κουκουλάκη Ζαχαρία
Μέλους Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.

Σωτηρακόπουλος Βασίλειος
Μέλος Δ.Σ. Π.Ι.Σ.

Οικονομίδης Δημήτριος
Εκπρόσωπος Ο.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Γιαννόπουλου Παρασκευά
Αντιπροέδρου Ο.Ε.Ε.

Τσεμπερλίδης Νικόλαος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΚΕ.Π.ΚΑ.

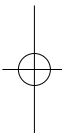
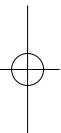
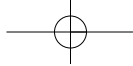
Γαζή Γιώτα
Μέλος Δ.Σ. Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Γιαννακόπουλος Βασίλειος
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Σωτηρίου Ιωάννης
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Παπανίκος Γρηγόριος

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Για κάθε πληροφορία σχετικά με το έργο και τη λειτουργία της Ο.Κ.Ε. είναι στη διάθεσή σας το Τμήμα Δημοσίων & Διεθνών Σχέσεων της Επιτροπής, υπό τη διεύθυνση της Δρος Μάρθας Θεοδώρου.

Τηλ.: 210 9249510-2, Fax: 210 9249514, e-mail: ipr@oke-esc.eu

